

Móricz Zsigmond: Új világot teremtsünk

(Gyűjtemény 1918—19-es írásaiból. Bp. 1953. Az anyagot fölkutatta, rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta Durkó Máttyás)

A Horthy-rendszer huszötödik évig azt bizonygatta, hogy a forradalmak „nemzetközi”, idegen politikai, szellemi áramlatok termékei voltak, s tagadta, hogy a magyar társadalom szükségleteiből elkerülhetetlenül be kellett következniök. Gondosan titkolta tehát, hogy a magyarság legjobbjai mennyire a magukénak érezték a forradalomért folyó küzdelmet, mennyit vártak a forradalomtól, s maguk is szerepet vállaltak a néphatalom szolgálatában. Érthető, hogy feledésbe mentek Móricz Zsigmond forradalmak alatti magatartásának dokumentumai is, azok az írások, cikkek, riportok, amelyekkel a nagy magyar író nemcsak bizonyosságot tett a forradalmak igenléséről, de maga is a harcosok közé állt, tollával szolgálta az uralomra jutott népet. Móricz — mint egész életében — a forradalmi időkben is elsősorban a parasztság írója, a paraszti igény, érdek és szemlélet képviselője volt. A forradalmakban ő főképpen a szegényparasztság felszabadulásának nagyszerű lehetőségét látta meg, s írásai zöme az ő problémáikkal, sorsukkal foglalkozik. Móricz a paraszti szemlélete egyszerre vált előnyére és hátrányára is: míg egyrészt a paraszti tömegek igényeivel az idegeiben, frissen reagált a forradalmak tragikusan elhibázott parasztpolitikájára, másrészt a munkásosztály vezetőszerepében eléggé meg nem bízva kezdeti lelkes optimizmusa a nehézségek láttán hamar váltott át borúlátásra. Mint néhány regényében, e korbeli írásaiban is rokonszenvvel ír a munkásságról — Móricz sohasem volt munkásellenes —, sőt tisztában van a munkás-parasztszövetség, a „városi proletár” és „földmunkás” testvérré válásának történelmi szükségességével is. Elismeri, hogy a forradalmi rend a munkások érdeme, s örül, hogy a grófok színházi páholyában

„új közönség” ül: dohánygyári lányok, idős munkásasszony.

A szorgos kutatás a Móricz-bibliográfia anyagán kívül is szépszámú írást mentett bele ebbe a kötetbe. Bár Móricz — ugyancsak paraszti nézőpont következtében — hitt a polgári forradalomban is és nem vette észre a Károlyi-párt és a vele koalícióban lévő szociáldemokrácia demagógiáját, a tiszántúli nép közt járva megismerve a parasztság kívánságait, 18 telén írt riportjaiban, valamint a 19 januárjában megjelent „Népszavazás a földreformról” című tanulmányában menő cikkében ennek ad hangot. A hibákkal terhes felemás földtörvényt is örömeiben kritika nélkül üdvözli cikkei sorával, köztük a hivatalos kiadványként megjelent füzetében. „A földtörvény kiskatájában”. A proletárdiktatúra kiemelte abból a világnézeti válságból, amelybe a Károlyi-párt hatása alatt 19 télutóján szorult. Most is a parasztság sorsa izgatja, ismét országot jár, s 19 áprilisában újból lelkes cikkekben számol be a somogy megyei termelősövetkezetek életéről. Névtelenül megjelent broúrájában szociográfiai hűséggel, sőt szinte tudományos pontossággal számol be a somogy megyei termelősövetkezetek munkájáról, szervezeti felépítéséről, terveikről, gazdálkodásuk módszeréről, s a szövetkezeti mozgalom technikát és kultúrát teremtő erejéről, szinte a marxi-lenini terminológia mai szavaival mondja, hogy „megszünteti a város és a falu ősi ellentétét”. Ekkori írásaiban romantikus antikapitalizmusát a tőke és a tőkés elleni tudatos szembeállás váltja föl, s többször hitet tesz a kommunizmus mellett, melytől az egyén és közösség kölcsönös, gazdagodását „az individuum valódi kivirágzását” várja. S ha 19 májusában írt cikkei megtorpanásáról, pesszimizmusáról ta-

núskodnak is, Móricz forradalom utáni helytállásával bizonyosságot tett arról, hogy az üldözöttesek ellenére sem tagadta meg forradalmak alatti szereplését: „De én a fáklyát meg nem tagadom” — írta kevés verse egyikében.

A fiatal debreceni irodalomtörténész, Durkó Mátyás, kifogástalan és példamutató munkát végzett a kötet anyagának fő kutatásával, sajtó alá rendezésével. Bevezető tanulmánya kimerítően, alaposan elemzi Móricz irásának tanulságait, az író világnézeti fejlődését, nehézségeit. Jegyzetei egyrészt pontos, gondos apparátusukkal tűnnek ki, másrészt érdemük, hogy mindez nem marad öncél, hanem csak alapul szolgál az eszmei-elvi magyarázatokhoz. A jegyzetekben mintegy függelékül helyesen közölt egyéb anyag (Móricz regényterve a szövetkezetekről; versei a forradalom után; levélrészlete a „Légy jó mindhalálig” szubjektív értelméről), az igen ügyes, hasznos tárgykör szerinti csoportosítás, s a mindig találó mottók a fiatal kutatónak nemcsak hozzáértését, de tárgya szeretetét, munkája iránti lelkesedését is elárulja. Példát mutat abban is, ahogyan a vidéki irodalomtörténeti kutatás hivatását értelmezi: az egész nemzeti kultúra asztalára teszi oda a szűkebb hazájának, Debrecennek leg-

nagyobb irodalmi hagyományát jelentő óronak életműve egy ismeretlen, értékes és érdekes darabját. Tanulmányában többször veti össze Móricz forradalmak alatti világnézeti fejlődését a vele hasonló utat járó szegedi Juhász Gyulával, akinek „következetességét és bátorságát” szerinte Móricz nem tudta elérni. Juhász Gyula útja sem volt gátlások és kételyek nélküli, de tisztánlátását elsősorban külső körülmények — a francia megszállás, a burzsoá sajtószítás — nehezítették meg. Kétségtelen azonban, hogy Juhász Gyula forradalom alatti útja is megérdemelné, hogy kötetbe gyűjtött egykorú írásai teljes anyagának, s ne innen onnan kicsipegett morzsaik ismeretében tegyék irodalomtudományunk és kultúrforradalmunk közkinccsévé. A lokálpatriótizmus helyes értelmezéséről tennének a mi irodalomtörténeink is tanúságot, ha nem jognak, kiváltságnak, de előkészítő föladatnak tekintenek, hogy Juhász Gyula írásainak Móriczéhoz hasonló kötetét mielőbb fölmutathassák, bizonyosságot arra, hogy nemzeti múltunk, irodalmunk legnagyobbjai mennyire népük, a magyarság ügyének érezték történelmünk egyik legfényesebb korszakát, a magyar tanácsköztársaság diadális napjait.

PÉTER LÁSZLÓ

Készült 1600 példányban

Csongrádmegyei Nyomdaipari V. Szeged 53-1864

Felelős vezető: Vincze György